

науковій літературі існують підходи, у яких чітко представлені автентичні методологічні конструкти, концепції, дослідні методи для пізнання цієї особливої сфери розвитку людини в онтогенезі.

Література

1. Боришевський М. Й. Дорога до себе: Від основ суб'єктності до вершин духовності : монографія. К. : Академвидав, 2010. 416 с.
2. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості / під ред. Л. М. Проколієнко. К. : Рад. шк., 1989. 608 с.
3. Максименко С. Д. Структура особистості: теоретико-методологічний аспект дослідження. *Наукові записки Інституту психології імені Г. С. Костюка АПН України* / за ред. С. Д. Максименка. Нора-прінт, 2004. Вип. 24. С. 3-15.
4. Сердюк Л. З., Данилюк І. В., Турбан В. В., Пенькова О. І., Володарська Н. Д. та ін. Психологічні технології самодетермінації розвитку особистості : монографія / ред. Л. З. Сердюк. Київ : Інститут психології імені Г. С. Костюка НАПН України, 2018. 192 с.
5. Сердюк Л. З., Яблонська Т. М., Данилюк І. В., Пенькова О. І., Володарська Н. Д. та ін. Психолого-педагогічні основи процесу самотворення особистості : монографія / ред. Л. З. Сердюк. Київ : Педагогічна думка, 2015. 197 с.
6. Сердюк Л. З., Яблонська Т. М., Пенькова О. І., Володарська Н. Д., Пилипенко Л. І., Антоненко В. В. Самотворення у розвитку особистості : наук.-метод. посіб. / ред. Л. З. Сердюк. Київ : Педагогічна думка, 2015. 93 с.

Lubov Dolynska, Olena Penkova. PSYCHOLOGICAL FACTORS OF A PERSON'S INDIVIDUAL'S SELF-REGULATION IN THE SYSTEM OF SOCIAL RELATIONS

The article analyzes formation and development of a person as a self-regulated system and as an actor of self-activity. It is stated that the ability to evaluate critically oneself, to direct arbitrarily and restructure one's own actions, the desire to comply with socially valuable and personally significant norms are manifestations of behavioral self-regulation. The article justifies convincingly that without such developed personal trait, a person cannot become creative, socially responsible with a critical attitude to own environment and awareness on own place and role among other people. The performed experiment has proven that self-realization can take place under the condition when a person, besides his/her ability to reflect adequately and to model a current situation, is able to transform his/her activities (external and internal) in accordance with the created model.

Keywords: *personality, values, consciousness, self-consciousness, self-realization, behavior.*

УДК 159.942.5:376.1.08

ДОЛИНСЬКА Л. В.,
кандидат психологічних наук,
професор, завідувач кафедри психології;
ЗАУШНІКОВА М. Ю.,
аспірантка кафедри психології

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИХ УСТАНОВОК В СТРУКТУРІ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ЛОГОПЕДА

У статті розглядається комунікативна компетентність та її складові як необхідна умова професійного успіху вчителя-логопеда.

Проаналізовано результати емпіричного вивчення особливостей соціально-психологічних установок емоційно-мотиваційного компонента комунікативної компетентності майбутнього логопеда. Наведено кількісні і якісні дані, показано динаміку розвитку соціально-психологічних установок майбутніх логопедів.

Ключові слова: *комунікативна компетентність, структурні компоненти, майбутні логопеди, соціально-психологічні установки.*

Успішне виконання вчителем-логопедом корекційно-логопедичної роботи передбачає наявність особливих здібностей, умінь та професійно-значущих якостей, серед яких провідне місце займають: позитивна професійна мотивація, соціально-психологічні установки, вміння взаємодіяти із особами із порушеннями мовлення та розвинена комунікативна компетентність, від ефективності використання яких залежить успішність професійного спілкування, подальший розвиток та соціалізація осіб із порушеннями мовлення. Все це вимагає від фахівця розвиненої комунікативної компетентності, гнучкості її застосування з врахуванням особливостей конкретної ситуації та сформованості соціально-психологічних установок.

Проблема соціально-психологічних установок особистості широко представлена у наукових роботах (Б. А. Ананьєва, Г. М. Андреевої, Л. С. Виготського, О. М. Леонтьєва, Р. В. Овчарової, Д. М. Узнадзе, М. І. Шевандріна та ін.). Водночас, аналіз психологічної літератури засвідчив відсутність наукових досліджень з вивчення соціально-психологічних установок вчителів-логопедів.

Під поняттям “установка” розуміють: психологічну готовність до певної діяльності в конкретній ситуації, зокрема, і в комунікативній (Л. С. Виготський, Д. М. Узнадзе); прояв особистого сенсу (О. М. Леонтьєв); спрямованість особистості, її внутрішня позиція стосовно світу (Л. І. Божович).

На думку, Л. А. Петровської система соціальних установок є головною характеристикою компетентності у спілкуванні, серед них є гуманістична установка на партнера по спілкуванню, установка на прояв доброзичливого ставлення до партнера, а також, установка на взаємодію, співпрацю, відкритість та сприйняття партнера [6], [5].

Під поняттям “соціально-психологічні установки” розуміють стан психологічної готовності, який формується на основі особистісного досвіду і безпосередньо впливає на можливі реакції особистості відносно тих об'єктів і ситуацій, з якими вона пов'язана і які для неї соціально значущі [1], [7].

Відповідно, як наслідок психологічної готовності, потреб людини у спілкуванні, певних ситуацій, взаємодії, соціальних контактів виникають соціально-психологічні установки, які активно задіяні в процесі соціального пізнання й виступають регуляторами поведінки та діяльності, зокрема, і комунікативної [2], [4].

Отже, узагальнюючи вищеописане, можна сказати, що соціально-психологічні установки визначають готовність фахівця до взаємодії у конкретній ситуації, впливають на успішність професійної діяльності, оскільки регулюють поведінку фахівця, задають мотиваційно-ціннісну спрямованість та сприяють самореалізації.

З метою вивчення особливостей соціально-психологічних установок в структурі емоційно-мотиваційного компонента комунікативної компетентності майбутніх логопедів було використано “Методику діагностики соціально-психологічних установок особистості” (О. Ф. Потьомкіної) [3].

Авторка методики соціально-психологічні установки особистості об'єднала у пари-антагоністи: “альтруїзм” – “егоїзм”, “процес” – “результат”, “праця” – “гроші”, “свобода” – “влада”.

У дослідженні прийняли участь студенти I, III, IV курсів напряму підготовки “Корекційна освіта. Логопедія”.

Отримані результати показали, всі соціально-психологічні установки студентів-логопедів взаємопов'язані та присутні одночасно в усіх студентів, проте, їх прояв різний. “Альтруїзм” домінує у 14,4 % досліджуваних; “егоїзм” – у 9,4 %; “процес” – у 16,2 %; “результат” – у 14,4 %; “праця” – у 8,6 %; “гроші” – у 11,3 %; “свобода” – у 15,8 %; “влада” – у 10,1 %. Аналіз динаміки соціально-психологічних установок майбутнього логопеда свідчить про те, що установки мають незначні зміни впродовж навчання у ЗВО, деякі із них підвищуються (“альтруїзм”, “результат”, “праця”, “влада”), а деякі знижуються (“егоїзм”, “процес”, “гроші”, “свобода”).

Таким чином, встановлено, що соціально-психологічні установки в структурі емоційно-мотиваційного компонента комунікативної компетентності майбутнього логопеда недостатньо розвинені, і цей факт вказує на необхідність впровадження у професійну підготовку студентів-логопедів спеціальних засобів та прийомів розвитку та вдосконалення структурних компонентів їх

комунікативної компетентності, зокрема, соціально-психологічних установок на етапі формувального експерименту.

Література

1. Ананьев Б. Г. Человек как предмет познания. Санкт-Петербург : 2001. 255 с.
2. Жуков Ю. М. Методы диагностики и развития коммуникативной компетентности / Ю. М. Жуков // Общение и оптимизация совместной деятельности / под ред. Г. М. Андреевой, Я. Яноушека. Москва : Издательство Московского университета, 1987. 210 с.
3. Овчарова Р. В. Справочная книга школьного психолога. Москва : Просвещение, Учебная литература, 1996. 352 с.
4. Овчарова Р. В., Уманский С. В. Психология личности. Курган : Изд-во Курганского государственного университета, 2010. 237с.
5. Петровская Л. А. Компетентность в общении (социально-психологический тренинг). Москва, 1989. 180 с.
6. Сидоренко Е. В. Тренинг коммуникативной компетентности в деловом взаимодействии. Санкт-Петербург : ООО "Речь", 2007. 208 с.
7. Шевандрин Н. И. Психодиагностика, коррекция и развитие личности. Москва : Владос, 2001. 401 с.

Marina Zaushnikova, Lyubov Dolinskaya. PECULIARITIES OF THE SOCIAL-PSYCHOLOGICAL ATTITUDES IN THE STRUCTURE OF COMMUNICATIVE COMPETENCE OF THE FUTURE SPEECH THERAPIST

The article deals with the communicative competence and its components as a necessary condition for the professional success of a speech therapist.

Analyzed the results of empirical research of social-psychological attitudes of emotional-motivational component of a communicative competence of the students speech therapist. The quantitative and qualitative analyzes of gained outcomes is given; the progress dynamics of indicators social-psychological attitudes of a future speech therapist.

Keywords: *communicative competence, structural components, future speech therapists, social-psychological attitudes.*

УДК 159 925

ДОЛИНСЬКА Л. В.,
кандидат психологічних наук,
професор, завідувач кафедри психології;
РОЄНКО В. Ю.,
аспірантка кафедри психології

ТЕОРЕТИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИВЧЕННЯ СТРУКТУРИ СОЦІАЛЬНОГО ІНТЕЛЕКТУ

В статті проведено теоретичне дослідження підходів до вивчення структури соціального інтелекту (загальнопсихологічного, вікового, соціально-психологічного, концепції соціального інтелекту В. Куніциної і моделі соціального інтелекту І. Баширова). Здійснено порівняння зазначених підходів і концепцій, визначено структуру соціального інтелекту власного дослідження.

Ключові слова: *соціальний інтелект, структура соціального інтелекту, соціальні здатності, концепція соціального інтелекту, інтелектуальний розвиток.*

Необхідність підвищення адаптивних властивостей особистості у сучасному суперечливому світі зумовлює дослідження розвитку міжособистісної взаємодії і соціального інтелекту як психологічних феноменів, що забезпечують соціальну успішність.

Порівняно недавно увійшовши до професійної мови психологів, термін "соціальний інтелект" завоював почесне місце у дослідженнях науковців, які по-різному трактують цю дефініцію.

Так, В. М. Куніцина вважає головною ознакою соціального інтелекту соціальну компетентність; Р. Стернберг – практичний інтелект; Д. Гоулмен, Дж. Майєр, П. Соловей – емоційний компонент;